

REMISSVAR

2025-01-28

Dnr SU-312-0002-25

Felipe Estrada
Ordförande i institutionsstyrelsen
Kriminologiska institutionen

Protokollförare
Silsa Heilborn
Administrativ chef

Yttrande över remiss: Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem.

Ds 2024:26. Diarienummer S2024/01907

Synpunkter från Kriminologiska institutionens forskare och experter har inkommit till institutionsstyrelsen och redovisas i bifogad bilaga 1, som utgör Kriminologiska institutionens svar

BESLUT

Kriminologiska institutionens institutionsstyrelse godkänner bifogad remiss: Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem, Ds 2024:26. Diarienummer S2024/01907.

Delges:

Regeringskansliet
Socialdepartementet
Kriminologiska institutionen
Samhällsvetenskapliga fakulteten
Juridiska fakultetskansliet

Bilaga 1: Kriminologiska institutionen remissvar på: Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem. Ds 2024:26. Diarienummer S2024/01907

Om Kriminologiska institutionens remissvar och ställningstagande

Remissvaret tar ej förslagen angående LVM-hemmen i beaktande utan begränsas till särskilda ungdomshemmen. Inledningsvis görs en övergripande kommentar om utredningen avseende ungdomshemmen i sin helhet, därpå kommenterar vi specifikt förslagen som rör avskildhet av ordning och säkerhetsskäl samt utökad kroppsvisitation.

Övergripande kommentar

Institutionen bedömer utredningen som på flera sätt undermålig, varför förslagen avvisas då de inte kan anses fullgott utredda. Överlag har eventuella risker och negativa konsekvenser för de barn och unga förslagen rör inte utretts tillräckligt väl, och argumentationen för införande är på flera vis bristfällig. Flera av förslagen motiveras med svar från en enkätstudie som gjorts med SiS-placerade unga. Ur ett forskningsmetodologiskt perspektiv är denna studie dock inte trovärdig då dess förfarande genomförts på sätt som strider mot god forskningssed. Exempelvis har man lämnat till ungdomshemmens personal att välja ut vilka barn och unga som ska besvara frågorna, vilket är ett urvalsförfarande som undergräver resultatens trovärdighet. Därtill har man också låtit personal formulera frågorna, vilka i sin tur är konstruerade på ett sätt som även det går emot vedertagen forskningsmetod då de ofta är ledande och styrande.

Vidare föreslår utredningen att ett säkerhetsrekvisit införs i de bestämmelser som anger att vissa särskilda befogenheter får användas avseende barn som placeras på särskilda ungdomshem. Kriminologiska institutionen bedömer att behovet av ett sådant införande är undermåligt utrett. Exempelvis motiveras införandet av begreppet i relation till rumsvsitation med att ordning och säkerhet är två begrepp som ofta förekommer tillsammans inom fängelselag och kriminalvårdslagstiftning och skulle medföra ett tydligare fokus på SiS säkerhetsarbete. Att implementera begrepp från fängelselagen och kriminalvårdslagstiftningen i en vårdlagstiftning för barn med motiveringen att de är vanligt förekommande inom just fängelselag, kriminalvård och polis men utan att vidare utreda vad detta kan innebära för de barn som är placerade på SiS kan inte anses tillräckligt för att visa att detta är nödvändigt.

Förslag till införande av avskildhet av ordning och säkerhetsskäl

Kriminologiska institutionen avstyrker förslaget som innebär en ny form av avskiljning som skall kunna användas för att hindra barnet/den unge att vistas i gemenskap med andra barn och unga och ska fattas för minst två barn samtidigt. Förslaget är en implementering av fängelselagen i en vårdlagstiftning för barn. Utredaren menar att denna nya form av avskildhet "bör kunna komma i fråga om de som tvångsvårdas eller avtjänar sluten ungdomsvård på hemmet initierar eller deltar i ett slagsmål, ett upplopp eller en upploppsliknande situation, och t.ex. använder hot och våld mot andra som vårdas där eller mot personal, eller förstör inredning eller orsakar annan allvarlig sakskada på hemmet" (s. 106). Det är inte helt tydligt hur dessa situationer skiljer sig från de som redan nu möjliggör avskiljning enligt LVU § 15c, mer än att det är en utvidgning till att också avse egendomsskada samt att det också ska kunna användas för att förhindra att en situation som äventyrar ordning och säkerhet uppkommer.

Det är otvetydigt att förslaget innebär en påtaglig utvidgning av möjligheterna att ingripa med tvång mot placerade barn och unga. För att en utökning av en redan mycket kritiserad och integritetskränkande åtgärd ska vara motiverad krävs att risker och potentiella negativa konsekvenser systematiskt och utförligt vägs mot den förmodade nyttan. Så har inte gjorts i detta fall.

Vi vet att avskiljning av barn och unga är förknippat med en rad risker för såväl fysisk som psykisk hälsa (se t.ex. Nummo, Holden & Tollar, 2006; Kutz, 2009). Det riskerar också ha negativ påverkan på barnens tillit och relationer till personal, aspekter av vården som vi vet är avgörande för fungerande behandlingsinsatser (se t.ex. Harder, Knorth & Kalverboer, 2017). En genomgång och avvägning mot dessa, av forskning väl dokumenterade, risker saknas i stort sett helt. Här nämns i övergripande ordalag att åtgärden kan ha negativa konsekvenser men fokuserar då enbart barns upplevelser av att vara isolerade. Det faktum att avskiljning i stort sett alltid behöver genomföras med hjälp av fysiska ingripanden, som kommer med stora hälso- och skaderisker för barnen, nämns inte alls.

Förslaget innebär också att avskildheten ska genomföras i barnets bostadsrum (och inte i det för avskiljning specifika rum som redan finns). Därtill ska det heller inte krävas, som gäller för avskiljning enligt LVU § 15c, att barnet ska stå under ständig uppsikt. Utredaren argumenterar för att detta innebär att åtgärden kan ses som mindre ingripande. Vad utredaren dock helt bortser ifrån är att risken för självskada med ett sådant förfarande är betydligt större då den unge kommer att lämnas ensam i ett rum med tillgång till föremål som kan användas för självskada.

Dessutom motiverar utredaren förslaget med att det går i linje med utvecklingen inom flera rättsområden vad gäller skyddet för tredjeman och omgivningen samt brottsoffers rättigheter. Vi menar att sådana argument är ogiltiga när det kommer till förändring av en vårdlagstiftning för barn.

Förslaget om utvidgning av möjligheterna till kroppsvisitation

Kriminologiska institutionen avstyrker förslaget om utvidgning av möjligheterna till kroppsvisitation. Även detta förslag är en direkt implementering av fängelselagen i en vårdlagstiftning för barn och innebär att personal rutinmässigt får kroppsvisitera barn utan misstanke i sökandet efter farliga föremål. Nuvarande lagstiftning ger personal möjlighet att kroppsvisitera barn om det finns misstanke att de innehar farliga föremål. Även om utredaren understryker att det är viktigt att åtgärden inte används slentrianmässigt finns inga garantier för att så inte kommer ske. Det är väl belagt att unga på SiS upplevt trakasserier och utnyttjande i samband med personals utövande av tvångsåtgärder som kroppsvisitation (se t.ex. Vogel, 2023). Trots det saknas i utredningen en vidare analys av potentiella risker för ungdomarnas fysiska och psykiska hälsa. Att personal rutinmässigt ska kunna kroppsvisitera utan misstanke utgör en risk för kränkning av de rättigheter som garanteras enskilda genom bl.a. Europakonventionens bestämmelser. Att föreslå en sådan utvidgning av möjligheten till kroppsvisitation utan att ordentligt utreda och väga mot de risker som förekommer får anses undermåligt.

Beredning och beslut

Remissvaret har beslutats per capsulam den 28 januari 2025 av Kriminologiska institutionens styrelse, under ledning av ordförande Felipe Estrada. Remissvaret har beretts av docent Maria Andersson Vogel och forskare Jonna Rennerskog. Protokollförare har varit Silsa Heilborn, administrativ chef. Yttrandet har expedierats av Kriminologiska institutionen.

Referenser

Harder, A.T., Knorth, E.J. & Kalverboer, M.E. (2017) The Inside Out? Views of Young People, Parents, and Professionals Regarding Successful Secure Residential Care. *Child Adolescent Soc Work J* 34, 431–441 (2017).

Kutz, G. D. (2009). Seclusion and restraints: Selected cases of death and abuse at public and private schools and treatment centers. Washington, DC: Government Accountability Office.

Nummo, MA; Holden, MJ & Tollar, A. (2006) Learning from tragedy: a survey of child and adolescent restraint fatalities. *Child Abuse Neglect*, 30: 1333–1342.

Vogel, M.A. (2023) En studie om sexuella övergrepp mot unga vid SiS särskilda ungdomshem. I ”Vem ska tro på mig?” En granskning av sexuella övergrepp på de statliga ungdomshemmen. Stockholm: Barnrättsbyrå / Childhood Foundation.
